

Hız. Peygamber'in (sas) Tebyîn Görevi

﴿وَمَا أَنْزَلْنَا عَلَيْكَ الْكِتَابَ إِلَّا لِتُبَيِّنَ لَهُمُ الَّذِي
اِخْتَلَفُوا فِيهِ وَهَدَىٰ وَرَحْمَةً لِّقَوْمٍ يُؤْمِنُونَ﴾

— ❖ ❖ ❖ —

*“Biz bu Kitab’ı sana sırf hakkında ihtilafa düştükleri
şeyi insanlara açıklayasın ve iman eden bir topluma
da hidayet ve rahmet olsun diye indirdik.”*

(Nahl, 16/64)

HİRA

- ❖ Seçilen tüm peygamberlerin gönderiliş gayeleri nelerdir?
- ❖ Gönderilen tüm peygamberlerin ortak özellikleri nelerdir?
- ❖ İnsanlığa kulluk yolunu öğretmek için gönderilen peygamberlerin ortak sıfatları nelerdir?
- ❖ Peygamberlerin en önemli sıfatlarından biri olan fetânet ne demektir?
- ❖ İsmet sıfatı nasıl anlaşılmalıdır? Allah (cc) bu sıfatı peygamberler dışında kimselere vermiş midir?

Allah'ın (cc) insanlığa en büyük nimetlerinden biri hiç şüphesiz gönderdiği elçiler ve o elçilerle âleme duyurduğu mesajlardır.^[1] Eğer kitaplar ve bu kitapları bizlere eksiksiz ulaştıran elçiler olmasaydı, dinin sahibi olan Allah'ı (cc) hakkı ile tanıyamazdık. Belki fitrat denilen içimize kodlanan bilgiler ve aklımız sayesinde bir yaratıcının olduğunun farkına varabilirdik ama asla o yaratıcının hususiyet ve vasıflarını bilemez, O'nu (cc) hakkıyla tanıyamaz, O'na (cc) nasıl kulluk edileceğini anlayamaz, böylece çaresizlik içerisinde kıvranır dururduk. Bu ihtiyaçtan dolayıdır ki Rabbimiz insanlığa olan o eşsiz rahmet ve şefkatinden dolayı kitaplar ve o kitapları bize öğretecek olan rehberler, elçiler göndermiştir.

Gönderilen bu elçiler Hz. Âdem'den (as) son elçi olan Hz. Muhammed'e (sas) kadar -hepsine selam olsun- aynı mesajları duyurdular. Hepsi insanlığı; kula kul olmaktan, nefislerine kul olmaktan, cansız ve faydasız nesnelere kul olmaktan Allah'a (cc) kul olmaya davet ettiler. Yani tüm elçilerin ortak mesajı: *"La ilahe illallah"* daveti idi. Çağrı ve davet hep aynı olduğu için biz gönderilen tüm peygamberlerin gerek gönderiliş gayelerini; gerek o elçilerin özelliklerini, gerekse o elçilerin sıfatlarını hep ortak kelimelerle ifade ederiz.

Kur'an-ı Kerim'den öğrendiğimiz kadarı ile tüm peygamberlerin gönderiliş gayelerinin beş temel sebebi vardır. Bunlar:

1. Kulluk^[2]
2. Tebliğ^[3]
3. Güzel Örnek^[4]
4. Dünya-Ahret dengesini kurmak ve göstermek^[5]
5. İtiraz kapılarını kapatmak^[6]

[1] *"Andolsun ki içlerinden, kendilerine Allah'ın âyetlerini okuyan, (kötülüklerden ve inkârdan) kendilerini temizleyen, kendilerine Kitap ve hikmeti öğreten bir Peygamber göndermekle Allah, müminlere büyük bir lütufta bulunmuştur. Hâlbuki daha önce onlar apaçık bir sapıklık içinde idiler."* Âl-i İmrân, 3/164.

[2] Nahl, 16/2; Enbiyâ, 21/25.

[3] Ahzâb, 33/39; Mâide, 5/67.

[4] Mümtehine, 60/4; En'âm, 6/90.

[5] Âl-i İmrân 3/14, 15; Kasas, 28/77.

[6] Bakara, 2/213; Nisâ 4/165.

Gönderiliş gayeleri bu beş temel sebebin üzerine bina edilen elçilerin hepsinin birbirleri ile ortak özellikleri de vardır. Bu ortak özellikler de beş temel başlıkta toplanır. Bunlar:

1. Rabbânîlik
2. Hasbîlik,
3. İhlâs
4. Güzel Öğüt
5. Tevhide Çağrı ^[7]

Ayrıca gönderilen tüm peygamberlerin birbirleriyle ortak sıfatları da vardır. Bu sıfatlar da şunlardır:

1. Sıdk, doğruluk
2. Emanet ve emin olmak
3. Tebliğ
4. Fetânet
5. İsmet^[8]

Bu özellik ve sıfatlar gönderilen tüm elçilerde ortaktır, hepsi bu özelliklere sahip olarak kavimlerinin önüne çıkıp hakkı ve hakikati haykırmışlardır.

Peygamberlerin yukarıda ana başlıklar ile ifade etmeye çalıştığımız hususiyetleri ve vasıfları ile birlikte görevleri de vardır. Tabii peygamberlere ait her şey önemlidir ama görevlerine ait olan alanlar ise farklı bir kategoride biraz daha fazla önem arzmektedir. Zira o görevlerin doğru bir biçimde anlaşılması peygamberlerle ümmetleri arasında olması gereken hukukun da en doğru bir şekilde kurulmasını sağlayacaktır. Yani onların görevlerini bilmek, bir yönü ile peygamberlerden neyi alacağımızı bilmek, neyle sorumlu olduğumuzun farkına varmaktır. İşte bu bilgi ışığında genelde tüm peygamberlerin özelde ise son peygamber olan Efendimiz'in (sas) görevlerinin de beş ana başlıkta toplandığını görüyoruz. Bu beş başlık şunlardır:

1. Tebyîn
2. Tebliğ
3. Davet

[7] Nüreddin es-Sâbûnî, *Mâtürîdiye Akaidi*, s. 114, 115.

[8] A. Saim Kılavuz, *İslâm Akâidi ve Kelâm'a Giriş*, s. 227-232.

4. Tâlim
5. Tezkiye

Hz. Peygamber (sas) ile bizlerin arasındaki hukuku iyice anlamak için bu beş başlığın dikkatlice ele alınması gerekir. Bundan dolayı biz de bu başlıkları birer birer ele alacağız.

Teby'in Ne Demektir?

Teby'in kavramının kökü olan *beyan* kelimesi, Kur'ân-ı Kerîm içerisinde birçok kalıpta kullanılan bir kelimedir. Tespitlerimize göre Kur'ân-ı Kerîm'de "b-y-n" köküne ait kelimeler 523 defa geçmektedir.^[9] Bugün birçoğunu Türkçede de kullandığımız; "beyan, beyyine, beyyinat, teby'in, tibyan, mübîn, mübeyyinat" ve daha birçok kelime Kur'ân içerisinde yer almaktadır. Bu kökten türeyen "teby'in" kavramı ise 36 defa zikredilmekte, bu kullanımlardan 29 tanesi Allah'a, 5 tanesi peygamberlere ve 2 tanesi de Ehl-i Kitap'a nispet edilmektedir.^[10]

Beyan kelimesine İbn Manzûr, *Lisanü'l-Arab*'da beş temel anlam verir:

1. *Vasl* / Birleştirme
2. *Fasl* / Ayırma
3. *Zuhur ve Vuzuh* / Açıklık ve netlik
4. *Fesahat* / Tebliğ ve ikna gücü
5. *İnsanı diğer varlıklardan ayıran anlama yetisi ve özelliği* ^[11]

Görüldüğü üzere beyan kelimesinin böyle önemli ve çeşitli anlamları vardır. Kur'ân'a baktığımızda bu anlamları içeren tüm kullanımların hatta daha fazlasının olduğunu görürüz. Bu bilgiler ışığında teby'in kelimesinin ne anlama geldiğini daha net bir şekilde ifade edersek şöyle diyebiliriz: "Açıklamak, açığa kavuşturmak, anlaşılır kılmak; duyu ve zihin yolu ile idrak edilip kalben benimsenecek bir hâle vardır."

Bu tanımlardan sonra teby'in görevinin Efendimiz (sas) için ne anlama geldiğini şöyle ortaya koyabiliriz: "Allah'tan aldığı mesajları insanlara

[9] Abdülbaki, *el-Mu'cemü'l-Müfreh*, s. 173-183.

[10] Abdülbaki, *el-Mu'cemü'l-Müfreh*, s. 174.

[11] İbn Manzûr, *Lisânü'l-Arab*, I, 559-564.

iletirken -ki bu iletme görevi tebliğdir- muhataplarının daha iyi anlayabilmesi için her türlü açıklamayı yaparak sadece sözlü olarak değil, pratik olarak da göstererek onların bu mesajları doğru bir şekilde anlayıp kavramalarını sağlamasına *tebyîn* denir.”

Fark edildiği üzere sadece sözlü değil, pratik olarak da dedik. Bu ayrıntıya neden ihtiyaç duyduk? Aslında beyanın sözlü ve fiili olarak yapılması “tatbik”tir. Demek ki tebyîn, bazen tatbiki de içerebilir. Zaten Hz. Peygamber’in (sas) diğer bir görevi olan “tâlim” görevi de tatbik ile alakalı bir alandır.

Burada önemli bir noktaya daha temas etmek gerekir. O da Hz. Peygamber’in (sas) *teşrî* görevidir.^[12] Teşrî; hüküm koyma, konulan hükmü beyan etme, var olan hükmü te’kid etme manası taşır. Hz. Peygamber’in (sas) teşrî görevi belki müstakil bir başlık altında ele alınabilirdi. Ancak tebyîn ile yakından bir bağı olduğu için biz onu da bu başlık altında değerlendirmeyi daha uygun gördük.

Kur’ân, Mübîn Bir Kitap Değil midir?

Allah (cc) onlarca âyette gönderdiği kitabın apaçık olduğunu söylemiyor mu? O kitabın anlaşılabilir bir kitap olduğunu belirtmiyor mu? Bu konudaki onlarca âyet bir tarafa özellikle 11 yerde *Kitâb-ı Mübîn* olarak, iki yerde de *Kur’ânun Mübîn* olarak; toplam 13 yerde mübîn ifadesini hem Kitab’a hem de Kur’ân’a bir sıfat olarak kullanmıyor mu?^[13] Hâl böyleyken mübîn bir kitabın tebyîne ihtiyacı var mıdır? Bu sorulara cevap bulmak için öncelikli olarak mübîn kavramının anlam çerçevesine bir bakmamız gerekir.

Mübîn: “Açıklayan, apaçık ortaya koyan, kesip ayıran, ifade etmek istediği şeyleri en ince ayrıntısına kadar anlatan” demektir.^[14] Böyle olduğu için Kur’ân-ı

[12] Hz. Peygamber’in (sas) teşrî görevini anlayabileceğimiz iki âyeti burada paylaşalım: “*Yanlarımdaki Tevrat ve İncil’de yazılı buldukları o elçiye, o ümmi Peygamber’e uyanlar (var ya), işte o Peygamber onlara iyiliği emreder, onları kötülükten meneder; onlara temiz şeyleri helâl, pis şeyleri haram kılar. Ağırıklarını ve üzerlerindeki zincirleri indirir. O Peygamber’e inanıp ona saygı gösteren, ona yardım eden ve onunla birlikte gönderilen nûr’a (Kur’ân’a) uyanlar var ya, işte kurtuluşa erenler onlardır.*” Araf, 7/157.

“*Kendilerine kitap verilenlerden Allah’a ve ahiret gününe inanmayan, Allah ve Resûlü’nün haram kıldığını haram saymayan ve hak dini kendine din edinmeyen kimselerle, küçülerek elleriyle çizye verinceye kadar savaşın.*” Tevbe, 9/29.

[13] Abdülbaki, *el-Mu’cemü’l-Müfehres*, s. 177, 178.

[14] İbn Manzûr, *Lisânü’l-Arab*, I, 563.

Kerîm, mübîn sıfatından dolayı apaçık bir kitaptır. Madem Kur'ân apaçık bir kitap, öyle ise Kur'ân'ın ilk muhatabı olan Efendimiz'e (sas) neden bir daha açıklama yetkisi verilsin ve O da (sas) açıklamaya ihtiyaç duysun? Yine bir Kur'ân cemaati olan sahâbe, neden bazı âyetlerin açıklanması için Hz. Peygamber'e (sas) sorular sorsun? Bu suallere cevap vereceğiz ama önce Kur'ân'da tebyîn görevinin Hz. Peygamber'e (sas) nasıl verildiğini bir görelim.

Nahl Sûresi'nin 43 ve 44. âyetlerinde çok açık bir ifade ile deniliyor ki: **“Senden önce de, kendilerine vahyettiğimiz kişilerden başkasını peygamber olarak göndermedik. Eğer bilmiyorsanız bilenlere sorun. Onlarda apaçık mucizeler ve kitaplarla gönderildiler. İnsanlara, kendilerine indirileni açıklamak için (li tubeyyine li'n-nâs) ve düşünüp anlasınlar diye sana da bu Kur'ân'ı indirdik.”**^[15]

Aynı sûrenin 64. âyetinde de benzer bir ifade yer alır: **“Biz bu Kitab'ı sana sırf hakkında ihtilafa düştükleri şeyi insanlara açıklayasın (illa li tubeyyine lehüm) ve iman eden bir topluma da hidayet ve rahmet olsun diye indirdik.”**^[16]

İşte bu iki âyette açıkça görüldüğü üzere, Kur'ân'ın tebyîn/açıklanma görevi, Hz. Peygamber'e (sas) Allah (cc) tarafından verilmiştir. Peki, bu durumu nasıl anlayacağız? Bir tarafta mübîn bir Kitap, diğer tarafta tebyîn görevi ile vazifelendirilmiş Hz. Peygamber (sas)... Bu soruya bir sahâbînin başından geçen bir hatıra ile cevap vermek istiyoruz.

Bazı kaynaklarda Hayber Fethi sırasında Müslüman olduğu söylense de,^[17] nübüvvetin ilk yıllarında iman eden bahtiyarlardan birisi de İmrân b. Husayn'dir (v. 52/672). Onun babası Husayn b. Ubeyd, oğlu İmrân'dan sonra Müslüman olmuştur. Babasının Müslüman olduğu o tablo, Hz. Peygamber'i (sas) çok duygulandıran bir tablo olduğu için burada aktarmakta fayda görüyoruz. Efendimiz (sas) bir gün Kâbe'nin avlusunda bir grup sahâbe ile otururken İmrân'ın babası Husayn, Mekke müşriklerinin telkinleri ile Efendimiz'i (sas) İslâm'dan vazgeçirme maksadı ile oraya gelir. İmrân, babasının gelişini görünce hiç oralı olmaz ve kendini belli etmemeye çalışır. Husayn b. Ubeyd

[15] Nahl, 16/43, 44.

[16] Nahl, 16/64.

[17] İbn Hacer, *el-İsâbe*, II, 1370.

gelir, Efendimiz (sas) ile görüşür. O, Hz. Peygamber'i (sas) İslâm'dan vazgeçirmeye çalışırken dinlediği bazı âyetlerden etkilenir ve orada Müslüman olur.

Onun dilinden şehadet cümleleri döküldüğünde oğlu İmrân saklandığı yerden çıkar, babasının elini öper, sevincinden dayanamaz, eğilir ayağını öper, yüzünü gözünü babasının ayağına sürmeye başlar. Efendimiz (sas) bu hâli görünce duygulanır ve mübarek gözlerinden dökülen yaşlar sakalının üzerinden süzölmeye başlar. Sahâbe, Hz. Peygamber'in (sas) bu kadar duygulanmasını merak ederler ve içlerinden biri sorar: "Yâ Resûlullah seni ağlatan nedir? Neden bu kadar müteessir oldunuz?" Efendimiz (sas) der ki: "**İmanın birleştirdiği bu baba ve oğulun hâline ağlıyorum. Biraz önce Husayn kâfir olarak geldiğinde İmrân babasından gizlendi, ona görünmemeye çalıştı. Sonra babası iman edince onun elini ayağını öpmeye çalıştı. İşte beni ağlatan imanın bu güzelliğidir.**"^[18]

İmrân b. Husayn (ra) o günlerden sonra hep ilim yolunda yürüyen bir sahâbî oldu. Çok geçmeden ilim sahasında bir ağırlığı oluştu. Hz. Ömer (ra), hilafeti döneminde onu Basra'ya imam ve fakih olarak gönderdi. İlim, cihad ve mücadele ile dolu hayatı hicrî 52. yılda Basra'da nihayete erdi. Kabri, Basra'dadır ve hâlen insanların ziyaret ettikleri bir haldedir.^[19] Hz. Peygamber'in (sas) kutlu lisanından bize 180 hadis rivayet etmiştir.^[20]

İşte bu büyük sahâbînin hayatından kaynaklarımız bize, Kur'ân'ın mübîn oluşunun ne anlama geldiğini ve Efendimiz'in (sas) tebyîn görevinin muhtevasının ne olduğunu anlayacağımız bir örnek aktarırlar. İmrân b. Husayn'ın içlerinde bulunduğu bir cemaatte adamın biri: "*Bize Kur'ân dışında başka bir şey anlatmayın. Ne de olsa o mübîn bir kitaptır ve ne arasak onda vardır. Bundan dolayı biz, Kur'ân'dan başka bir şey tanımıyoruz!*" dedi. Bu sözleri duyan İmrân b. Husayn o adama şöyle dedi: "Sen ne ahmak adamsın böyle! Söyle bakalım Kur'ân'ın hangi âyetinde yazıyor öğle namazının dört rekât olduğu, hangi âyetinde yazıyor kıraatin sabah, akşam, yatsı da cehri (açıktan); öğle ve ikindi de sırrî (gizli) olduğu..." sayıyor sayıyor, onlarca şey söylüyor. Sonra diyor

[18] İbn Hacer, *el-İsâbe*, II, 384.

[19] Bkz. İbn Hacer, *el-İsâbe*, II, 1370, 1371; İbn Sa'd, *Tabakât*, V,201-207; İbnü'l-Esir, *Usdü'l-Ğabe*, IV, 269,270.

[20] İbn Hazm, *Cevâmiu's-Sire*, s. 258.

ki: “Bunlar Kur’ân’ın müphem yani kapalı meseleleridir onları ancak Resûlullah (sas) tebyîn etmiş, açıklamıştır ve hayatı ile tatbik edip bizlere göstermiştir.”^[21]

İmran b. Husayn’ın (ra) bu cevabı ile biz de Kur’ân’ın mübîn oluşunu, Efendimiz’in (sas) de tebyîn görevinin ne olduğunu biraz olsun anlamış oluyoruz. Bu örnekten anlaşıldığı gibi Kur’ân emirleri, yasakları, mükellefiyetleri, vazifeleri, yani kulluğun her bir şeyini açıkça söyler; istediklerini belirler ama bunun nasıllığını yani tatbikinin nasıl olacağını beyan etmez, bunu doğrudan elçisine havale eder. Kur’ân: “Namaz kılın, namazı ikame edin.” der ama nasıllığını Efendimiz’e (sas) bırakır. Kur’ân “Zekât verin.” der; nasıl verileceğini, nisap miktarlarını, ne zaman verileceğini ve daha onlarca meseleyi Efendimize (sas) bırakır. Kur’ân haccın farzietini söyler, bazı temel açıklamalar yapar; nasıl yapılacağını göstermesini ve söylemesini Efendimize (sas) bırakır. Dolayısı ile Kur’ân işin özünü söyler, Hz. Peygamber (sas) işin tatbik sahasını ortaya koyar. Bundan dolayıdır ki biz Kur’ân için satırlardaki Kur’ân, Efendimiz (sas) için ise Kur’ân-ı Nâtık/Konuşan Kur’ân ve Kur’ân-ı l-Hayy/Yaşayan Kur’ân deriz.

Burada zikredilmesi gereken önemli bir husus da şudur: Hz. Peygamber (sas) apaçık olan Kur’ân’ı; akılları ve kalpleri birçok dış etkenden etkilenen muhataplara ulaştırmak zorunda idi. Kur’ân’a muhatap olanlar, eğer akılları ve kalpleri üzerinde bulunan perdelerden kurtulmazlarsa tam anlamıyla ondan istifade edemezlerdi. İşte Efendimiz (sas) çoğu zaman tebyîn görevinin bir gereği olarak muhatapların akıl ve kalplerini Kur’ân’ı anlayacak bir hâle getirir, tabir-i caiz ise onların zihinlerini apaçık kılmaya çalışırdı. Böylece tüm perdelerden arınan insan, ilahî kelamı daha doğru anlar ve kavrarı.

Hz. Cebrâil’in (as) Muallimliği

Malum olduğu üzere Kur’ân-ı Kerîm, Allah Resûlü’ne (sas) birkaç farklı şekillerde gelmiştir. Bu geliş şekilleri içerisinde yazılı bir metnin kendisine ulaşması yoktur. Yani Kur’ân, Efendimize (sas) ya bizzat Cebrâil’in (as) lisanı ile ulaşmış ya Efendimiz’in (sas) kalbine ilka edilmiştir. Dolayısıyla vahyin geliş şekli yazılı değil, sözlü olmuştur.^[22] Gelen sözlü vahiy apaçıktır. Ama

[21] Hatib el-Bağdâdî, *el-Fakih ve'l-Mütefakkih*, I, 237, 238; Şâtîbî, *el-Muvafakât*, IV, 344.

[22] Bkz. Buhârî, “Bed’ü'l-Vahy”, I, “Tefsir”, 96; Müslim, “İman”, 73, 76, 77; Süyûtî, *el-Itkân fî Ulûmi'l-Kur’ân*, I, 120-123.

yine de bazen Efendimiz'in (sas) gelen mesajı daha iyi anlama adına Cebrâil'e (as) soru sorduğunu görmekteyiz. Tefsir kitaplarımızda bu soru ve cevapların birkaç örneğini okumaktayız. Mesele daha iyi anlaşılın diye bu örneklerden iki tanesini paylaşacağız.

Mâide Sûresi'nin 33. âyetinde Rabbimiz buyuruyor ki: **“Allah’a ve Resûlü’ne karşı savaş açanların ve yeryüzünde bozgunculuğu yaymaya çalışanların cezası ancak öldürülmeleri ya da asılmaları veyahut da ellerinin ve ayaklarının çaprazvari bir şekilde kesilmesi ya da buldukları yerden süürülmesidir.”**^[23] Bu âyette istenilen şeylerin ne olduğu konusunda herhangi bir kapalılık var mı? Hayır, âyetin hükmü çok açık ve net yani mübîn. Apaçık bir kitabın, apaçık bir hükmü var ortada... Ama dikkat edilirse âyette iki suç karşı -ki bu iki suç Allah ve Resûlü’ne karşı savaş açmak ve yeryüzünde bozgunculuk yapmaktı- dört ayrı ceza sayılır. Bu dört ayrı ceza şunlardır:

- Öldürülmeleri,
- Asılmaları,
- El ve ayaklarının çaprazvari bir şekilde kesilmeleri,
- Sürgün edilmeleri.

Peki, nasıl anlaşılacak bu hüküm? Bu âyetler nâzil olunca Efendimiz (sas), âyetin açık hükmüne rağmen Cebrâil'den (as) biraz tafsilat istemiş: **“Ey Cebrâil! Rabbimizin beyan ettiği bu hükümlerin uygulaması nasıl olacaktır?”** diye bir soru sormuştur. Bu soruya karşı Cebrâil (as) şöyle cevap vermiştir: *“Yâ Resûlullah! Eğer bir adam sadece hırsızlık yapmışsa elini kesmelisin. -zaten bu konu hakkında Mâide 38’de açık bir hüküm var- Eğer sadece yol kesmişse ayağını kesmelisin. Hem yol kesip hem hırsızlık yapmışsa, hem ayağını hem elini kesmelisin. Adam öldürmüşse kısas uygulayıp sen de onu öldürmelisin. Hem adam öldürmüş hem yol kesmiş hem de onun bunun ırzına tecavüz etmişse sen de onu asmalısın. Yok, bundan daha az bir suç işlemişse sen de onu sürgün etmelisin.”* demiştir.^[24] Mesele anlaşılıyor değil mi? Mübîn olan kitabın, mübîn âyetlerinin mesajları anlaşılıyor ama mesele tatbik sahasına geldi mi bu saha asla rehbersiz yürünmüyor. Efendimiz (sas) bile Cebrâil'in (as) refakatinde yürüyor; sahâbe, Efendimiz'in (sas) refakatinde yürüyor. İşte bu refakatçilik bir yönü ile tebyîn görevinin muhtevasını oluşturuyor.

[23] Mâide, 5/33.

[24] Taberî, *Câmiu'l-Beyân*, VI, 284; Nesâî, “Muharebe”, 7.

Bir diğer örneği A'raf Sûresi'nin 199. âyeti üzerinden vereceğiz. Bu âyette Rabbimiz, Efendimiz'e (sas) hitaben diyor ki: **“Ey Resûlüm! Sen af ve müsamaha yolunu tut, iyiliği emret ve cahillere aldırış etme.”**^[25]

Görüldüğü üzere âyet, gayet anlaşılır bir üsluptadır. Vermek istediği mesaj oldukça net ve açıktır. Ancak bu âyet nâzil olduğunda Hz. Peygamber (sas), Cebrâil'e (as) yine bir soru sormak durumunda kalmıştır. Efendimiz (sas): **“Ey Cebrâil! Bu âyette benden istenen af ve müsamaha yolu nasıl tutulacaktır?”** diye sormuştur. Mesajı çok açık olan bu âyet için bile Hz. Peygamber'in (sas) Cebrâil'e (as) soru sorması önemlidir.

Burada bilmemiz gereken çok temel bir şey var. Özellikle Kur'an'ın ilk muhatapları olan Efendimiz (sas) ve sahâbe için Kur'an'ın lafız ve mana itibari ile herhangi bir kapalılığı söz konusu değildir. Onlar gelen âyetlere “ne diyor/ne söylüyor?” sorusunu sormak zorunda kalmıyorlardı. Çünkü Kur'an onlar için apaçıktı ve onlar hemen bunu anlıyorlardı. Ama iş, söylenen mesajların nasıl tatbik edileceğine gelince işte o yol rehbersiz yürünecek bir yol değildi. Nasıl sorusunu Efendimiz (sas), Cebrâil'e (as) sormalı; sahâbe, Efendimiz'e (sas) sormalı; elbette sonradan gelenler de bu nebevî mirasa sormalıdılar.

Tekrardan Efendimiz'in (sas) âyette geçen af ve müsamaha yolunun nasıl tutulacağı konusunu Cebrâil'e (as) sormasına dönersek bu soruya Cebrâil'in (as) yanıtı şöyle oldu: *“Burada senden istenilen; sana haksızlık eden ve zulmedenin bağıslaman, seni mahrum bırakana vermen, seni terk edeni ziyaret etmen-dir.”*^[26]

Görüldüğü üzere Kur'an'ın ilk muhatapları olan Efendimiz (sas), Allah'ın (cc) ne dediğini ve ne demek istediğini çok iyi anlıyordu çünkü O'na (sas) indirilen mesaj mübin yani apaçıktı. Mesele istenilen şeylerin nasıl hayatta tatbik edilmesine gelince ve bu konuda ihtiyaç hâsıl olduğunda da Cebrâil'den (as) yardım alıyor ve söz konusu vahyin gereğini hayatta tatbik ediyordu.

Kur'an'ın ve Efendimiz'in (sas) ilk muhatapları olan sahâbe nesli ise aynen Efendimiz (sas) gibi davranıyorlardı. Onlar da Kur'an'ın ne dediğini ve ne demek istediğini büyük ölçüde anlıyor, işin nasıllığını ise Efendimiz'in (sas) hayatında bizzat görüyorlardı. Anlamadıkları, eksik anladıkları ya da

[25] Araf, 7/199.

[26] İbn Hacer, *Fethu'l-Bâri*, VIII, 379.

maksadı kavramadıkları bir şey olduğu zamanda görevi tebyîn olan Efendimiz'e (sas) müracaat ediyor ve ondan öğreniyorlardı.

Hz. Peygamber'in (sas) Kur'an'ın Tefsiri

Hiz. Peygamber'in (sas) tebyîn görevinin en önemli alanı hiç şüphesiz Kur'an-ı Kerim'i tefsir ettiği alandır. İşte bu hakikatten dolayı O'nun (sas) tefsir alanında söylediklerine burada yer vermeliyiz.

Hiz. Peygamber'in (sas) mübarek ellerinde yetişen sahâbe neslinin, Kur'an tefsiri konusunda Efendimiz'e (sas) sordukları sorular çok muydu? Bu soruyu şu şekilde de sorabiliriz: "Acaba Efendimiz (sas), hayatı boyunca Kur'an'ın ne kadarlık bir bölümünü sahâbenin soruları karşısında ya da kendi isteyerek açıklamıştır?" Önemli bir sorudur bu soru? Bu soruya cevabı ancak Efendimiz'i (sas) çok iyi tanıyan, Kur'an'ı çok iyi bilen biri cevap vermelidir. Kimdir o? Elbette ki nübüvvet evinin mümtaz simalarından biri olan ve bir ilim abidesi olan Hiz. Âişe validemizdir. Taberî'de geçen rivayette Hiz. Âişe validemiz demiştir ki: *"Efendimiz (sas) Cebrâil'in (as) kendisine bildirdiği sayılı birkaç âyet haricinde Kur'an'dan hiçbir şeyi tefsir etmedi, açıklamadı."*^[27]

Bu söz bize çok önemli mesajlar verir. Yalnız burada gözden kaçan çok mühim bir nokta var ki buna değinmeden geçemeyeceğiz. Efendimiz (sas) sözlü olarak çok az âyeti tefsir etmiş olduğu bir gerçektir. Çünkü Kur'an mübîndir, zaten ne dediği anlaşılmalıdır. Sahâbe nesli anladığı şeyleri sorma ihtiyacı hiçbir zaman hissetmemiştir. Ama burada asıl üzerinde durmamız gereken nokta şudur: Tefsir, te'vil ya da genel anlamda tebyîn sadece sözle olan mıdır? Acaba Allah Resûlü'nün (sas) yaşadığı hayat, gerek nübüvvet öncesi 40 yıllık hayatı, gerek nübüvvet dönemi olan 23 yıllık hayatı bizatihi Kur'an'ın bir tefsiri değil midir? O hâlde şunu rahatlıkla söyleyebiliriz ki: *"Efendimiz'in (sas) siyeri, yaşadığı hayatı Kur'an'ın bir tefsiri yani Kur'an'ın bir açıklamasıdır."* Hiz. Peygamber (sas) her an ilahî bir gözetim altında olduğu için O'nun yapıp ettikleri, sözleri, sükûtu yani her hâli; bir yönü ile Kur'an'ın hayata dönüşmüş haliydi. Böyle olduğu için Hiz. Peygamber'in (sas) tebyîn ve tefsirini sadece sözlerde aramamalı, tüm siyerin içerisinde bunu aramalıdır.

[27] Taberî, *Câmiu'l-Beyân*, I, 58.

Hız. Peygamber'in (sas) Kur'an Tefsirinin Çeşitleri

Hız. Peygamber'in (sas) Kur'an-ı Kerim'i sözlü olarak çokça tefsir etmediğini söyledik. Kaynaklarımızda var olan tefsir örneklerini bir değerlendirmeye tabi tutarsak birçok alan tespit edebiliriz ancak biz burada sadece en önemli gördüğümüz 11 başlığı sizlerle paylaşacağız.

1- Hz. Peygamber (sas), Kur'an-ı Kerim, yine Kur'an ile tefsir ederdi.

Zaten Kur'an, müfessir yani tefsir edilen bir kitap olmasının yanında müfessir bir kitaptır; yani kendi kendini tefsir eden bir kitaptır. O, bizatihi kendi âyetlerini başka âyetlerle tefsir eder. Efendimiz (sas) de Kur'an'ın bu yönünü herkesten daha çok iyi bildiği için bazen bazı âyetleri diğer âyetlerle tefsir ederdi. Buna iki örnek verelim:

Birincisi: En'am Sûresi 82. âyette Rabbimiz şöyle buyurur: **"İman edenler, bununla beraber imanlarına zulüm bulaştırmayanlar, işte ancak onlar emniyet içerisinde olanlardır. Onlar dosdoğru yolu bulmuş kimselerdir."**

Bu âyet nâzil olunca sahâbe büyük bir endişeye kapılmıştı. Çünkü insan ne kadar titiz davranırsa davranırsa kirlenme, günah işleme, yaratılışının bir özelliği olduğu için ister istemez hatalara düşüyor ve zulme kapı açıyordu. Bunun üzerine sahâbe bu âyeti Efendimiz'e (sas) sordular ve âyette geçen "imanlarına zulüm bulaştırmanın" ne manaya geldiğini öğrenmek istediler. Efendimiz (sas) bu soruya şöyle bir cevap verdi: **"Âyette geçen zulüm sizin anladığınızı zulüm değildir. Siz Lokman Sûresi'nin 13. âyetini okumadınız mı? Orada Lokman oğluna ne diyor: 'Evladım, sakın Allah'a ortak koşma! Çünkü şirk elbette büyük bir zulümdür.' İşte burada geçen zulüm, şirktir."**^[28] Görüldüğü üzere Efendimiz'in (sas) burada bir Kur'an âyetini başka bir âyet ile ne kadar güzel tefsir ettiğine şahit oluyoruz.

İkincisi: Zümer Sûresi'nin 53. âyeti, sahâbenin dünyasında çok farklı yeri ve hatıraları olan, birçoklarının ayaklarının bağını çözen, umutlarını arttıran, tevbe kapısının nasıl açık olduğunu beyan eden bir Kur'an âyetidir. Bu âyeti bir gün Medine'de Efendimiz (sas) okuduğunda ihtimal ki o halkaya sonralardan katılan biri bir soru sormuştu. Önce âyeti bir hatırlayalım: **"De ki: Ey Kendi aleyhlerine olmak üzere haddi aşan kullarım! Allah'ın rahmetinden**

[28] Buhâri, "Tefsir", 31.

ümidinizi kesmeyin. Çünkü Allah bütün günahları bağışlar. Şüphesiz ki O, çok bağışlayan ve çok esirgeyendir."^[29]

Âyette gerçekten duyunca insanı sevinçlere gark eden bir müjde ve genel bir ifade var. İşte bir sahâbî, bu âyete şahit olunca Efendimiz'e (sas): "Yâ Resûlullah! Allah tüm günahlarımı bağışlar mı?" diye sordu. Efendimiz (sas) "**Evet.**" dedi. Sahâbî: "Şirki de mi yâ Resûlullah!" diye sordu. Efendimiz (sas) bu son sorudan hiç hoşnut olmadı ve bunun üzerine Nisâ Sûresi'nin 48 âyeti-ni okudu: "**Allah, kendisine şirk koşulmasını asla bağışlamaz; bundan başkasını (günahları), dilediği kimse için bağışlar. Allah'a ortak koşan kimse büyük bir günah ile iftira etmiş olur.**"^[30]

Bu beyanı ile Efendimiz (sas) aslında Zümer Sûresi 53. âyetteki bir ifade-yi, Nisâ Sûresi'nin 48. âyeti ile tefsir etmiş oluyordu. İşte Allah Resûlü'nün (sas) Kur'ân'ı, Kur'ân'la tefsir edişine iki örneği bu şekilde verebiliriz.

2- Hz. Peygamber (sas) Kur'ân-ı Kerîm'de var olan bazı kapalı hükümleri açıklar, daha anlaşılır kılar.

Hz. Peygamber (sas) ilahî kelimeler içerisinde bazı hükümlere açıklamalar getirir, o hükümlerin en alt ve en üst sınırlarını belirlerdi. Mesela; Mâide Sûresi 38. âyette Rabbimiz, hırsızlık yapan erkek ve kadının ellerinin kesilmesini açık bir şekilde beyan etmişti.^[31] Burada hüküm açıklı ancak bu noktada önemli bir sorun vardı: Çalınan eşya ne olursa olsun, ceza aynı mı olacaktı? Yani hırsızlık yapana verilecek el kesme cezasının uygulanabilmesi için çalınan eşyanın değerinin bir alt sınırının belli edilmesi gerekli değil miydi? Bir simit çalanın da eli kesilecek, bir bankanın içini boşatanın da mı aynı şekilde eli kesilecekti? İşte Efendimiz (sas), Kur'ân'ın değinmediği bu alanı, tebyîn vazifesinin bir gereği olarak açıklıyor ve hırsızlık haddinin uygulanabilmesi için bir alt sınır belirleyerek, diyordu ki: "**Çeyrek dinar**^[32] **veya daha fazla çalanın eli kesilir.**"^[33] Yani çeyrek dinarın altında bir şey

[29] Zümer, 39/53.

[30] Nisâ, 4/48.

[31] "**Hırsızlık yapan erkek ve kadının, yaptıklarına karşılık bir ceza ve Allah'tan bir ibret olmak üzere ellerini kesin. Allah izzet ve hikmet sahibidir.**" Mâide, 5/38.

[32] Malum olduğu üzere dinar altın para, dirhem gümüş paradır. Bir dinar o günlerde 4.26 gr. altına denk geliyor. Çeyrek dinarda 1.065 gr. altın ediyor. Bkz. M. Necmüddin el-Kürdî, *Şer'î Ölçü Birimleri ve Fıkhi Hükümleri*, s.120.

[33] Ebû Dâvûd, "Hudud", 11.

çalınmışsa onun eli kesilmez, başka cezalar verilir ama bu miktar ve üstünde bir şey çalınmışsa el kesilirdi. Yine Efendimiz (sas) bazı hadislerinde: “**Üç dirhem değerinde bir şey çalanın eli kesilir**”^[34] buyurmuştu. Görüldüğü üzere, Kur’ân’da kapalı olan bir hüküm, Hz. Peygamber’in (sas) beyanı ile böyle açıklığa kavuşuyordu.

3- Hz. Peygamber (sas) vaaz edilen hükümleri te’kid eder, iyice sağlamlaştırırdı.

İnsanların daha iyi anlayıp vaaz edilen hükümlere daha fazla sarılmaları için Efendimiz (sas) Kur’ân’daki bazı hükümleri te’kid (pekiştirme) ederek insanlara açıklardı. Mesela; şarap, kumar, putlara kurban edilen hayvanların murdar işler olduğunu belirten Mâide Sûresi 90. âyeti nâzil olunca, aslında âyetin hükmü çok açıktı. Her okuyan orada Rabbimizin içki ve diğer şeyler için nihaî hükmü verdiğini anlardı. Ne diyordu o âyette Rabbimiz: “**Ey İman edenler! İçki, kumar, dikili taşlar yani putlar, fal ve şans okları şeytan işi birer pisliklerdir. Bunlardan uzak durun ki kurtuluşa eresiniz.**”^[35] Rabbimizin buradaki beyanı çok açık ve netti. Ama buna rağmen bu âyet nâzil olunca Efendimiz (sas) sahâbeye: “**İçki kesinlikle haram edildi.**”^[36] diyerek inen bu hükmü te’kid etmiş, bir yönü ile tefsir etmişti.

4- Hz. Peygamber (sas) umumi hükümleri tahsis eder yani genel hükümleri özelleştirirdi.

İlk etapta okuyanın, vaaz edilen hükümle umumun/genelin kastedildiği varsayımını, Efendimiz (sas); açıklamalar getirerek tahsis eder, yani genel hükmü biraz daha özelleştirirdi. Mesela; Nisâ Sûresi’nde miras ile ilgili âyette: “**Allah size çocuklarınız hakkında vasiyette bulunuyor. Erkeğe, iki kadının payı kadar pay vardır...**”^[37] âyetinde çok genel bir hüküm vardı. Allah Resûlü (sas) bu genel hükme, özel bir şerh düştü ve dedi ki: “**Katil mirasçı olamaz.**”^[38] Burada Efendimiz (sas) âyette belirtilen genel hükmü bu sözü ile tahsis ediyor, yani özelleştiriyordu.

[34] Ahmed b. Hanbel, *el-Müsned*, IX, 227, 228.

[35] Mâide, 5/90.

[36] Süyüti, *ed-Dürrü’l-Mensûr*, II, 545-547.

[37] Nisâ, 4/11.

[38] Tirmizi, “Ferâiz”, 16.

5- Hz. Peygamber (sas) mutlak lafızları takyid ederdi yani kayıt altına alırdı.

Hız. Peygamber (sas) âyetlerde geçen bazı mutlak emirlerin şartlarını, miktar ve ölçülerini belirlerdi. Mesela; hırsızlık yapanın elinin kesilmesini emreden âyet (Mâide, 5/38) kesilmenin ölçüsüne dair hiçbir açıklamada bulunmamıştı. El nereden kesilecek; koldan mı, dirsekten mi kesilecek, kesip koparılacak mı? Yoksa sadece çizgi şeklinde iz bırakacak şekilde çizilecek mi? İşte tüm bu sorunlar O'nun (sas) açıklama ve uygulamaları ile son buluyordu. Hız. Peygamber (sas) elin sağ bilekten koparılarak kesileceğini açıklayarak^[39] mutlak emri takyid etmiş, kayıt altına almıştı.

6- Hz. Peygamber (sas) müşkili (anlaşılması zor olan şeyleri), tavzih eder; yani açıklardı.

Hız. Peygamber (sas) ilahî kelimelerinde muhatapı zor durumda bırakan, onun zihin ve yüreğini zorlayan nice âyetleri, hikmet dolu sözleri ile tavzihe kavuşturur, daha anlaşılır kılardı. Mesela; **“Altını, gümüşü yığıp Allah yolunda harcamayanlar var ya, işte onları acı bir azabın beklediğini müjdele!”**^[40] âyeti nâzil olunca sahâbe dehşete kapılmış, meşru mal biriktirmenin bile azaba yol açacağını zannetmişlerdi. Ancak Efendimiz (sas) âyetteki mesajın nasıl anlaşılmasını gerektirdiğini açıklayarak meşru biriktirmenin mâlî yükümlülük olan zekâtın verilmesinden sonra geriye kalan malın sorun olmadığını beyan ederek tavzih etmiş yani açıklamıştı. Buyurmuştu ki: **“Allah zekâtı sadece mallarınızın geriye kalan kısmını temizlemek için farz kılmıştır. Bir de ölümünüzden sonraya bırakacağınız mallarda ise mirası farz kılmıştır.”**^[41]

7- Hz. Peygamber (sas) mübhemi (kapalı olanı) beyan eder, açıklardı.

İlahî kelamın teferruata kapı açmadan sözün özü ile beyan ettiği nice âyetler, Hız. Peygamber'in (sas) tefsir ve tebyîni ile açıklanmış, kapalı olan nice âyetler o nebevî beyan ile anlaşılır kılınmıştı. Mesela; **“Namazlara ve orta namaza (salâtü'l-vustâ) devam edin. Allah'a saygı ve bağlılık içinde namaz kılın.”**^[42] âyetinde geçen salâtü'l-vustâ/orta namazın hangi namaz

[39] Ahmed b. Hanbel, *el-Müsned*, II, 137; Dârakutni, *es-Sünen*, IV, 99.

[40] Tevbe, 9/34.

[41] Hâkim, *el-Müstedrek*, II, 363.

[42] Bakara, 2/238.

olduğunu; Hz. Peygamber (sas) beyan etmiş, böylece müphem olan bir ifade vuzuha kavuşmuştu. Hz. Ali (ra) diyor ki: “Resûlullah (sas) Hendek muharebesinin olduğu gün dedi ki: **“Bizi es-salâtu’l-vustâdan alıkoydular, ta ki güneş batana kadarda namaz kılmamıza imkân vermediler. Onlar nasıl bizi namazlarımızdan alıkoydularsa Allah da onların kabirlerini ve evlerini ateşle doldursun.”**^[43]

8- Hz. Peygamber (sas) teoriyi pratiğe çevirerek, amelî olarak açıklama yapardı.

Nice âyetler Hz. Peygamber'in (sas) bizzat fiilleri ile tefsire kavuşur; insanlar okudukları hükümleri O'nun (sas) amelî olarak ortaya koyduğu örnekliği ile iyice anlardı.

Mesela: **“Bir selam ile selamlandığınız zaman siz de ondan daha güzeli ile selamlayın yahut aynı ile karşılık verin. Şüphesiz Allah, her şeyin hesabını arayandır.”**^[44] âyeti nâzil olunca Hz. Peygamber (sas), kendine selam verenlere çok daha güzel karşılıklar vererek bunun nasıl olacağını amelî olarak göstermişti. Bu konuda şu rivayeti burada aktarabiliriz. Selmân-ı Farisî (ra) dedi ki: “Bir adam Resûlullah'a gelerek: **“Ey Allah'ın Resûlü! Allah'ın selamı senin üzerine olsun.”** dedi. Resûlullah (sas): **“Allah'ın selamı ve rahmeti senin üzerine olsun.”** karşılığını verdi. Sonra başka bir adam gelerek: **“Ey Allah'ın Resûlü! Allah'ın selamı ve rahmeti senin üzerine olsun.”** dedi. Resûlullah (sas) ona: **“Allah'ın selamı, rahmeti ve bereketi senin üzerine olsun.”** karşılığını verdi. Sonra başka bir adam gelerek: **“Ey Allah'ın Resûlü! Allah'ın selamı, rahmeti ve bereketi senin üzerine olsun.”** dedi. Resûlullah ona karşılık olarak: **“Senin de üzerine olsun.”** dedi. Bunun üzerine adam Resûlullah'a: **“Ey Allah'ın Nebisi! Anam, babam sana feda olsun. Falan ve filan kişi sana selam verdiği zaman fazlasıyla karşılığını verdin. Bana ise niçin böyle yapmadın?”** dedi. Resûlullah ona şöyle cevap verdi: **“Sen bana artıracığım bir şey bırakmadın ki!”**^[45] Bu hadise göre selam verirken ve alırken: “Es-selamu aleykum ve rahmetullahi ve berakatuhu.” ifadesinden daha fazlası yoktur. Olsaydı Resûlullah (sas) bunu söyler, bu konuda fiili bir hâl ortaya koyardı.

[43] Buhâri, “Tefsir”, 45.

[44] Nisâ, 4/86.

[45] el-Heysemî, *Mecmâu'z-Zevâid*, XIII, 199.

Görüldüğü üzere Hz. Peygamber (sas) Kur’ânî bir emri, amelî olarak yerine getirmiş, böylelikle istenen emir, O’nun kutlu hayatı ile adeta tefsir edilmişti.

9- Hz. Peygamber bir takım luğavî izahlarda bulunarak açıklamalar yapardı.

Efendimiz (sas), bazı âyetlerde kullanılan kelimelere açıklamalar getirir, o kelimelerin ne anlama geldiğini beyan ederdi. Mesela; **“O tevbe edenler, ibadet edenler, hamd edenler, sâihûn olanlar, rükû edenler, secdeye kapananlar...”**^[46] âyetinde geçen *sâihûn* kelimesini Hz. Peygamber (sas), **“oruç tutanlar”** diye açıklayarak kelimenin anlaşılmasını sağlamıştır.^[47]

Bu konuda bir örnek daha vermek gerekirse Hz. Âişe validemizin sorduğu bir soruyu örnek olarak verebiliriz. Bir gün Âişe validemiz: **“Allah uğrun-da, hakkını vererek cihad edin. O, sizi seçti; din hususunda üzerinize hiçbir harem yükledi...”**^[48] âyetinde geçen *“harem”* kelimesinin anlamını Resû-lullah’a (sas) sordu. Hz. Peygamber (sas) buyurdu ki: **“O, darlıktır.”**^[49] Bu örneklerde olduğu gibi Efendimiz (sas) yine başka âyetlerde luğavî izahlarda bulunarak sahâbenin anlamakta zorlandığı nice kelimenin anlamını onlara açıklamıştır.

10- Hz. Peygamber (sas) bir takım vasıfları belirterek açıklamalarda bulunurdu.

Hz. Peygamber’in (sas) tefsir örneklerinden biri de Kur’ân-ı Kerîm’de ifade edilen bazı mesajların, muhataplarca daha iyi anlaşılabilmesi için vasıfları belirtmesi ve böyle yaparak mesajı daha anlaşılır hâle getirmesidir. Mesela: **“Allah kimi doğru yola koymak isterse onun kalbini İslâm’a açar.”**^[50] âyeti nâzil olunca Hz. Peygamber (sas) dedi ki: **“Nur kalbe girince genişler ve açılır.”** Sahâbe sordu: **“Yâ Resûlullah! Bu hâlin dışarıdan görülen bir alameti var mıdır?”** Efendimiz (sas) buyurdular ki: **“Ebediyet yurduna hazırlanmak, aldanma diyarından uzaklaşmak, ölüm gelmeden önce ölüme hazırlanmaktır.”**^[51]

[46] Tevbe, 9/112.

[47] Hâkim, *el-Müstedrek*, II, 365.

[48] Hac, 22/78.

[49] Hâkim, *el-Müstedrek*, II, 425.

[50] En’âm, 6/125.

[51] İbn Kesîr, *Tefsiru Kur’âni’l-Azîm*, VI, 2822.

Bu alandaki başka bir örneği sahâbeden Ebû Saîd el-Hudrî'nin (ra) naklettiği şu rivayetten okuyoruz. **“Ateş yüzlerini yakar; orada suratları çirkin ve gülünç bir hâlde bulunurlar.”**^[52] âyeti okununca Resûlullah (sas) Cehenem ehli olan bu zümrenin tasvir edilen bu hallerini şöyle vafsetti: **“Ateş onu büryan eder de üst dudağı başının ortasına ulaşır, alt dudağı ise sarkar, neredeyse göbeğine varır. Bu hâlde onu gülünç duruma düşürür.”**^[53]

11-Hz. Peygamber (sas) bazı âyetleri muhataplara meseller getirerek veya geçmiş ümmetlerden kıssalar anlatarak açıklardı.

Efendimiz (sas) birçok âyetin daha iyi anlaşılması için meseller/örnekler getirerek veya kıssalar anlatarak âyetin anlaşılmasına katkı sağladı. Getirdiği her örnek ile âyetin ifade etmek istediği genel mesajın daha iyi anlaşılması için bol bol bu tarz misalleri kullanırdı.

Bu örneklerden iki tanesini burada aktaralım. Cabir b. Abdullah (ra) rivayet ediyor: “Bir gün Resûlullah (sas) bize şu âyeti okudu: **“Allah kullarını esenlik yurduna çağırıyor ve dilediğini doğru yola iletir.”**^[54] Sonra buyurdu ki: **“Ben rüyada gördüm ki Cebrâil başucumda, Mikâil de ayaklarımın yanında idi. Onlardan biri diğerine diyor ki: ‘Sen buna o misali anlat.’ O da diyordu ki: ‘Dinle, kulağın dinlemiş olsun. Düşün, kalbin düşünmüş olsun. Senin ve ümmetinin misali, büyük bir yurttan bir mesken yaptırılan hükümdara benzer. Hükümdar o görkemli meskeni yaptırır. Sonra orada bir sofraya kurdurur. Daha sonra elçisini gönderip insanları yemeğe davet eder. Onlardan bazıları davete icabet eder, bazıları da etmezler. Bu misalde, davet eden hükümdar Allah’tır. O güzel yurt İslâm’dır. Orada yapılan mesken cennettir. Ey Muhammed! Sen de davet eden o elçisin. Kim senin davetini kabul ederse İslâm’a girer, kim de İslâm’a girerse cennete girer ve kim de cennete girerse oradaki nimetlerden nasiplenmiş olur.”**^[55]

İkinci örneği Abdullah b. Mes’ûd’dan (ra) dinliyoruz, diyor ki: “Resûlullah (sas) bir gün eliyle yere bir çizgi çizdi, sonra: **‘İşte bu Allah’ın dosdoğru yoludur.’** dedi. Arkasından o çizginin sağından ve solundan birtakım çizgiler

[52] Mü'minûn, 23/104.

[53] Hâkim, *el-Müstedrek*, II, 428, 429.

[54] Yûnus, 10/25.

[55] Buhârî, “İtisam”, 2; Tirmizî, “Emsal”, 1.

daha çizdi ve dedi ki: ‘Bunlar da dağınık ve aykırı yollardır. Bunlardan hiçbir yol yoktur ki üzerinde oraya çağıran bir şeytan bulunmasın.’ Bunları söyledikten sonra: ‘Şüphesiz bu, benim dosdoğru yolumdur. Buna uyun. (Başka) yollara uymayın. Zira o yollar sizi Allah’ın yolundan ayırır. İşte sakınmanız için Allah size bunları emretti.’^[56] âyetini okudu.” Abdullah b. Mes’ûd diyor ki: “Biz anladık ki Resûlullah (sas) o şekil ve izahları, âyeti iyice anlayalım diye yaptı.”^[57]

Buna benzer bir rivayeti sahâbeden Nevvas b. Sem’ân (ra), Resûlullah’tan aktarıyor: “Allah, sırat-ı müstakim hakkında şöyle bir temsil îrad buyurdu: Dosdoğru bir yol ve bu yolun iki tarafında iki duvar, duvarlarda ise açık olan müteaddit kapılar var, kapılar da sarkıtılmış örtülerle örtülmüş. Bu yolun girişinde bir tebliğci bulunup diyor ki: ‘Ey ahali, geliniz ve hepiniz bu doğru yola giriniz, dağılmayınız!’ Aynı şekilde seslenen bir başka tebliğci de yolun üstünde bulunmaktadır ki insan o kapılardan herhangi birini açmak ister istemez: ‘Eyvah! Ne yapıyorsun! Sakın açma, zira açarsan girersin.’ der. İşte o doğru yol: İslâm’dır. Yolun iki tarafındaki iki duvar: Allah’ın hudutlarıdır. Yola bakan açık ve fakat perdeli kapılar: Allah’ın haramlarıdır. Yolun başındaki tebliğci: Allah’ın Kitabı, yolun üstündeki tebliğci ise: Her Müslüman kişinin kalbindeki Allah’ın vaizidir.”^[58]

İşte Efendimiz (sas) böyle meseller getirerek âyetlerin muhatapların akıl ve kalplerinde daha tesirli olmasını sağlar, eğer varsa âyetlerde anlaşılması zor ifadeler, onlar da bu meseller vesilesi ile daha anlaşılır kılınırdı.

Sonuç olarak diyebiliriz ki Allah Resûlü’nün (sas) beyan yetkisi/tebyîn görevi gerçekten çok önemlidir. Bu nebevî rehberiyet olmazsa hiçbir yol yürünmez. Hele hele o yol Kur’ân’ı doğru bir şekilde anlamak, yaşamak yani tatbik etmek ise bu daha da büyük bir önem arz etmektedir. O hâlde yapılması gereken en önemli vazife; kulluk yolunu Efendimiz’in (sas) refakatinde yürümek ve özellikle Kur’ân-ı Kerim’i, O’nun (sas) tebyîn görevinin bir gereği olarak ortaya koyduğu beyanları çerçevesinde anlamaya çalışmaktır.

[56] En’âm, 6/153.

[57] Hâkim, *el-Müstedrek*, II, 348, 349; Ahmed b. Hanbel, *el-Müsned*, VII, 207, 208.

[58] Ahmed b. Hanbel, *el-Müsned*, IV, 182-183; Tirmizî, “Emsal”, 1.

DÂRÜ'L-ERKAM

- ❖ Kur'ân'a göre Hz. Peygamber'in (sas) görevleri nelerdir?
- ❖ Tebyîn görevi ne demektir? Özellikle Hz. Peygamber (sas) bu görevini yerine nasıl getirmiştir?
- ❖ Mübîn olan bir kitabın Peygamber tarafından açıklanması nasıl anlaşılmalıdır?
- ❖ Hz. Peygamber'in (sas) Kur'ân-ı Kerîm'i tefsir etmesi nasıldır? Bu tefsir çeşitleri hakkında kısaca bilgi verebilir misiniz?
- ❖ Hz. Peygamber'in özellikle Kur'ân'ı, Kur'ân ile tefsir etmesi nasıl anlaşılmalıdır? Bu konuda tefsir kitaplarından başka örnekler bulabilir misiniz?

SUFFA

- ❖ Peygamberlerin gönderiliş gayelerini, ortak özelliklerini ve ortak sıfatlarını iyice öğren ki Hz. Peygamber'in (sas) nasıl bir sürecin son mührü olduğunu daha iyi kavrayabilesin.
- ❖ Hz. Peygamber'in (sas) Kur'ân'da zikredilen görevlerini ve bunların sınırlarını iyice öğren ki O'nunla (sas) nasıl bir hukuk tesis etmen gerektiğini daha iyi anlayabilesin.
- ❖ Hz. Peygamber'in (sas) kutlu hayatı olan siyerin, her sayfası ile Kur'ân'ın bir tefsiri olduğunu iyice öğren ki Siyer-i Nebî'ye sadece malumat nazarı ile bakmayıp daha iyi istifade edebilesin.
- ❖ Hz. Peygamber'in (sas) Kur'ân-ı Kerîm'i nasıl tefsir ettiğini iyice öğren ki Allah'ın (cc) kelamı hakkında yanlış şeylere kapı açmadan, ortaya konan nebevî mirastan daha iyi faydalanabilesin.
- ❖ Hz. Peygamber'in (sas) tebyîn görevinin ne anlama geldiğini iyice öğren ki O'na (sas) verilmiş yetkinin ve yüklenmiş olduğu vazifenin ne olduğunu kavrayarak o kutlu mirastan daha iyi nasiple-nebilesin.